

Krijgsgevangen

Onder vreemde vlag

Een verhaal uit de aantekeningen van een Boeren-Krijgsgevangene

Britsch-Indie 4 Juni 1901-7 Sept 1902

J.H.van Vledder

()

Woord vooraf

Het volgende, dat ik ga neerschrijven, is ontleend aan de laatste bladzijden van een dagboek, hetwelk, na door vele wederwaardigheden op het oorlogsveld te zijn gegaan, eensklaps op onverklaarbare wijze is verdwenen.

Hoewel het mij thans niet mogelijk is opnieuw een geregeld verhaal mijner ondervindingen samen te stellen, meen ik toch dit laatste gedeelte getrouw te kunnen weergeven, daar het nog de meest ongezellige periode bevat uit mijn zo afwisselend leven de laatste drie jaren.

Het ligt geenszins in mijn bedoeling de geschiedenis van de oorlog te boek te stellen, daar veel bekwamer handen den grote strijd van macht tegen recht zullen weten wereldkundig te maken; mijn verhaal begint eerst vanaf de dag, waarop honderden strijders voor de overmacht hebben moeten bukken, om, na volgens de nieuwste methode van beschaafd oorlogsvoeren beroofd zijn van het dierbaarste, thans vervoerd moeten worden naar een onbekend werelddeel, ver van hun vaderland, dat noch nimmer door een zee van hen gescheiden was geweest.

Thans zouden zij er alles moeten achterlaten en elders het einde afwachten der ongelijke worsteling, een einde, dat met zoveel spanning werd tegemoet gezien en helaas een nederlaag zou zijn voor het Boerenras in de wrede strijd voor vrijheid en voor recht.

Moge dit eenvoudige verhaal welkom worden geheten en de gewenste uitkomst schenken aan iemand, die thans als banneling zonder middelen van bestaan de gelegenheid afwacht, terug te kunnen keren naar Zuid-Afrika tot hetgeen wellicht nog gespaard is gebleven voor de onmenselijke zucht naar verwoesting, welke noodzakelijk werd geacht tot totale vernietiging van een volk, wiens enige misdaad was, vrij en onafhankelijk te willen voortleven.

II.

Vertrek van Pretoria

Het was een Maandagmorgen in mei. In de straten der hoofdstad heerste niet de gewone gezellige bedrijvigheid, welke deze dag in de regel met zich meebrengt na de vreedzame stilte van een gewijde rustdag. Sinds geruime tijd hadden namelijk de meeste families, wie beroepspligt noch armoede had gedwongen te blijven vertoeven, stad en land te verlaten, om elders hun toevlucht te gaan zoeken, totdat de vrede teruggekeerd zou zijn. Hunne woningen waren nu deels ledig, deels ingenomen door vreemde bewoners, al naar mate men goedgevonden had, de begrippen omtrent het mijn en dijn te verwarren, wat in enkele wijken zelfs in de hoogste mate geschied te zijn.

Een honderdzestigtal krijgsgevangenen, van buiten ingekomen, wie het van te zien was, zich in het geheel niet te kunnen verenigen met de communistische lui van het nieuwe bewind, waren enige dagen opgesloten geweest in een gemeenschappelijk kwartier, en werden als ongewenst naar het station gedreven, waar een lange trein gereed stond, om hen onder sterk geleide naar een meer 'passend' verblijf te voeren.

Daar met een enkele blik op te merken viel, dat de wagons alle op dezelfde merkwaardig primitieve wijze waren ingericht en alleszins de ondubbelzinnige kentekenen droegen, tot dusver slechts gediend te hebben tot vervoer van viervoetige passagiers, was het lot der haveloos uitzierende emigranten 'niet direct benijdenswaardig.

Ene grote schare nieuwsgierigen was toegestroomd, om het vertrek der gevangenen bij te wonen, die zich thans op bevel der wachten in zeven groepen verdeelden en daarna opgesteld werden voor evenveel wagons.

Na de nodige vloeken en verwensingen van minder beleefde Tommies schenen zij eindelijk gerangschikt te zijn en werd nog slechts gewacht op het gewichtige sein van de begeleidende officier, om met laden een aanvang te kunnen nemen.

Als misdadigers staan zij daar geduldig hun lot af te wachten, de ongelukkigen, die een deel uitmaken van een nietig volk, dat thans reeds achttien maanden de strijd voerde tegen het machtige Brittenrijk, dat behalve de honderdduizenden van zijn eigen leger ook nog honderden ontrouwe Boeren, ja zelfs duizenden kaffers had moeten aanwerven, om de macht te doen zegepralen boven het recht.

Achttien maanden lang hadden deze dapperen mogen delen in de strijd voor hun onafhankelijk bestaan tegen een overweldigende macht van een georganiseerd leger.

Gewapend met een onverzoenlijke haat tegen hun vijand, een vast vertrouwen op hun goed recht en een onwankelbaar geloof in een Hoge Macht, hadden zij besloten, hun geliefde vaderland tot het uiterste te

verdedigen..

Evenals duizenden vòòr hen, moesten ook zij echter thans hunne taak onvervuld neerleggen om hunne hoop gevestigd te houden op de gelukkige commando/burgers, die in het veld nog mochten blijven lijden en strijden voor hunne vrijheid.

De order luidde thans zich van nu af aan onbepaald te onderwerpen aan de voorschriften der wachten. Zelfs werd de gevangenen niets toegelaten voor een ogenblik uit het gelid te treden, om een laatste groet te gaan brengen aan de slechts enige passen van hen verwijderde bloedverwanten, die uit nieuwsgierigheid waren komen kijken, niet denkende onder de krijgsgevangenen vaders, zoons, broeders en andere betrekkingen te zullen aantreffen.

Op behoorlijke afstand konden zij slechts door blikken elkander te verstaan geven wat in hun binnenste omging. Gene wanhopig bedroefde gezichten van moeders, die hunne zoons zo onverwacht terugzagen, om op hetzelfde ogenblik weer te moeten afstaan, noch hartstochtelijk snikken van kinderen over het wegvoeren hunne vaders vermochten het hart der Engelsers te vermurwen.

Het uur van vertrek was thans gekomen en zag men ieder groepje zijn aangewezen veewagen instijgen, om weldra door het toedoen der ijzeren deuren aan het oog van vrienden en bloedverwanten onttrokken te zijn. Alleen enkele brutalen gelukte het nog een laatste vaarwel op te vangen door hun hoofd even boven het hoge beschoot uit te steken, doch ook hieraan werd spoedig een einde gemaakt en werd een ieder der gevangenen ten strengste verboden zich boven de verschansing te wagen.

Pogingen om te ontvluchten behoefde men niet te doen, daar achter iedere wagon krijgsgevangenen een dito wachten waren op posten gezet, die steeds angstvallig toekeken, geen der Boeren ontkomen zou. Na hun tenslotte nog de gescheurde overblijfselen hunner dekens en kleren te hebben toegeworpen, was alles tot vertrekken gereed. Nog enige ogenblikken en de trein was op eg naar Durban.

III

Ongemakken gedurende de reis naar Durban.

De reis zou minstens drie dagen duren, dus trachtte een ieder een plekje machtig te worden, het zo inrichten, dat allen zoveel mogelijk 's nachts konden liggen.

Echter konden slechts 23 ligplaatsen afgebakend worden, zodat de twee overigen naar hunne bescheidenheid

moesten boeten en zich vergenoegen met in zittende houding de koude nachten door te brengen. Tegelijk met licht, lucht, zand en rook drong een ontzettende scherpe wind van alle kanten in ons dakloos en niet tochtvrije verblijf en deed oud en jong, onvoldoende gekleed als de meesten waren, rillen en half verstijfd wegduiken in de versleten dekens, welke dus dag en nachtdienst kregen.

Aldus wachtten wij de eerste nacht af en moeten de zeven groepen van 25 in elkander gedoken figuren, overdekt met die bonte stoffering, ongetwijfeld een potsierlijk gezicht zijn geweest voor onze trouwe oppassers, die ondanks het gure weer hadden toe te zien, dat geen dezer gedaantes een levensgevaarlijke sprong uit de trein in het vrije veld zou verkiezen boven een gedwongen reisje naar Indie.

Enkele vrijmoedige Boertjes trotseerden weer en wind en waagden het zelfs het verbod van onze onvriendelijke officier te overtreden. Van hunne bundels dekens werd een verhevenheid opgestapeld om door deze te bestijgen, behalve de onstuimige grijze wolken boven ons, ook eens over de verschansing heen een blik te kunnen werpen op dat gedeelte onder ons, waar levende wezens zich gewoonlijk meer op hun gemak gevoelen.

In het begin werden hunne bewegingen wantrouwend nagegaan, doch de gevangenen stonden onder toezicht van de soldaten, die thans niet meer gecontroleerd wordende door hunne officieren, het stilzwijgend toelieten en zelfs een gesprek trachtten aan te knopen met de Engels sprekende Boeren.

Aanvankelijk was de haat der Boeren tegen de "rooiekkers" te groot om aan hunne nieuwsgierigheid te willen voldoen, doch onwillekeurig ontstond langzamerhand toenadering, daar achter de ruwe onverschilligheid der soldaten niet zelden meer sympathie schuilde voor de Boeren dan men zou verwachten. Bovendien hadden ook zij vele grieven tegen hunne superieuren en namen thans de gelegenheid waar hun hart eens in weliswaar niet zeer fijne bewoordingen uit te storten voor hunne mede slachtoffers der Britse Regering. Overladen met allerlei schone beloften en sterk gekleurde voorstellingen van de oorlog waren duizenden weggezonden en hadden thans proefondervindelijk moeten ontdekken schandelijk bedrogen te zijn.

In plaats van op spoorlijnen geplaatst te zijn waren zij direct naar het front gezonden, en wachtten reeds drie maanden op soldij, daarbij een zware, gevaarvolle dienst in een dikwijls ongezond klimaat en de kans lopend met een commando Boeren in botsing te komen, die ook al zo geheel anders bleken dan hun voorgesteld was.